

Che på Kuba

Sammanfattning ur ”Ernesto Guevara, också känd som Che” Biografi av Paco Ignacio Taibo II, utgiven 1996

Sent den andra januari kom Che Guevara med sin trupp fram till Havanna, som då redan var i befrielse rörelsens händer. Che fick ta hand om Cabaña-fästningen vid Havannabuktens inlopp. Där fanns 3.000 Batista-soldater som alla hade givit upp. I ett kontor träffade Che på en soldat som satt och skrev maskin. Che frågade: Har du deltagit i strid? – Nej, jag är kontorist, svarade soldaten. – Har du torterat någon? Mannen nekade till detta och Che anställde honom som sekreterare. Deras vägar skildes sedan först efter fem år.

I slutet av januari kom Hilda Gadea till Havanna med deras dotter Hildita 3 år. Men Che hade träffat en annan kvinna under befrielsekriget, Aleida March som han sedan gifte sig med i juni 1959 och fick fyra barn med: Ernesto, Aleidita, Camilo och Celia.

Den 7 januari stiftade den nya regeringen en lag som gav kubanskt medborgarskap åt dem som var av utländsk börd och som haft majors grad i rebellarmén i minst ett år. Det fanns ingen annan än Che.

I januari kom också två journalister från Argentina och Uruguay som tillsammans med Che grundade Prensa Latina, som skulle bli den stora kubanska nyhetsbyrån. Che och Camilo grundade också Verde Olivo, den nya försvarsmaktens tidskrift där Che skrev många artiklar under de kommande åren.

Che var inte med i den revolutionära regeringen de första åren, men hade viktiga uppdrag när det gällde uppbyggnaden och utbildningen av den revolutionära armén, som skulle ersätta den upplösta Batista-armén.

I juni skickades Che också ut i världen som företrädare för det nya befriade Kuba för att knyta kontakter i Afrika och Asien. Han reste till Egypten och träffade Nasser, till Indien och träffade Nehru och Indira Gandhi, till Burma, Thailand, Japan, Indonesien där han talade med Sukarno, till Singapore, Malaysia, Pakistan. Resan avslutades efter nästan tre månader med Jugoslavien och Tito.

Che Guevara med sin andra hustru Aleida March

Förutom sina uppdrag som befälhavare på La Cabaña och chef för arméns utbildningsavdelning fick Che vid hemkomsten också uppdraget som chef för Jordreforminstitutets industrialiseringsavdelning. Jordreforminstitutet hade bildats i samband med att den första jordreformen genomfördes i maj samma år. Men där blev han inte långvarig.

I slutet av november blev Che kubansk medborgare och dagen efter utnämnd till Riksbankschef. Det har berättats att Fidel Castro under ett möte frågade om det fanns någon ekonom (economista på spanska) bland kamraterna. Och Che räckte upp handen. Han hade småsovit och trott att Fidel frågade om någon var kommunist (comunista). Och så blev han Riksbankschef. USA:s ambassadör på Kuba, som tidigare ansetts vara den verkliga makthavaren, protesterade mot utnämningen och föreslog tre egna kandidater. Han fick inte ens något svar.

Che bad en av sina medarbetare från Jordreforminstitutet att komma med över till

Che som chef för Riksbanken 1960 med det nya Kubas första egna sedlar.

Riksbanken. – Men jag vet inget om bankaffärer, protesterade han. – Inte jag heller, och jag ska vara chef. När revolutionen behöver en får man ställa upp, lär Che ha sagt. Kontrollen över Riksbanken var avgörande för att stoppa valutflykten, valutaspekulationen och korruptionen inom bankvärlden.

För att tvinga den nya kubanska regeringen att följa USA:s vilja skar USA ner importen av socker som var Kubas viktigaste exportprodukt och försvarade för Kuba att få lån utomlands. USA började också i januari 1960 att förbereda en invasion av Kuba och lägga upp planer för systematiska sabotage mot det kubanska näringslivet. Massmedia i USA började också mer och mer beskriva Che som ”den röde diktatorn bakom Fidel”.

Den 13 oktober 1960 förbjöd USA all handel med Kuba. In trädde i stället Sovjetunionen och erbjöd sig att köpa socker och sälja olja till Kuba. Che hyste till en början stora förhoppningar om Sovjetunionen och fick i uppdrag att resa till Sovjetunionen och förhandla fram ett handelsavtal. På oktoberrevolutionens årsdag stod han på tribunen på Röda Torget i Moskva och hyllades stort av folk som marscherade förbi. Han reste också till Kina för avtal om sockerköp och handelskrediter. Vietnam, Mongoliet och

Nordkorea erbjöd sig också att köpa socker.

Snart efter återkomsten till Havanna lämnade Che Riksbanken och blev industriminister i februari 1961. Den kontorist han hade värvat i La Cabaña, Manresa, och som fortfarande hängde med berättade hur de flyttade in i ett rum i det nya Industridepartementet och att Che sa: ”Här ska vi vara i fem år. Med fem år till på nacken kan vi fortfarande starta en befrielseörelse.” Och han berättade för Manresa om det avtal han slutit med Fidel Castro i Mexiko när han anslöt sig kubanerna: Att han när han gjort sitt för Kubas befrielse skulle vara fri att fortsätta kampen för hela Latinamerika. Det blev bara fyra år.

Som industriminister skulle Che försöka bygga upp en kubansk industri dels med de små verkstäder och industrier som nationaliserats, dels med de nya industrier som köptes från Sovjetunionen. Han var angelägen att engagera arbetarna i industriernas skötsel, och att få dem att ge allt för att bygga ett nytt solidariskt samhälle. Han tog initiativet till de frivilliga arbetsinsatserna och föregick själv med gott exempel genom att ägna många söndagar åt byggnadsarbete eller jordbruk. Hans paroll var: Lika för alla och inga privilegier för någon – utom barnen som skulle vara de enda privilegierade på Kuba. Han visste att allas insatser behövdes för att inte USA

skulle återta makten på Kuba. Under våren 1961 genomförde CIA ett invasionsförsök i Grisbukten, men det blev ett totalt fiasko just för att alla kubaner ställde upp för att försvara landet och revolutionen.

I augusti 1961 företrädde Che Guevara Kuba på en OAS-konferens i Punta del Este, Uruguay. USA arbetade för att OAS, Amerikanska Staternas Organisation, skulle utesluta Kuba och ansluta sig till USA:s blockad. Som belöning skulle länderna få lite pengar från den Framstegsallians som Kennedy lanserade som motgift mot de befrielsesträvanden som fått ny luft under vingarna av Kubas befrielse. När Che kom till Montevideo kantades gatorna av tiotusentals uruguayare som hyllade honom och den kubanska revolutionen: *Cuba Sí, Yanqui No*. Sedan höll han ett av sina berömda tal där han angrep USA:s utplundring av Latinamerika liksom de rika härskarklasserna som lät sig köpas av USA. De flesta latinamerikanska regeringarna följde USA:s påbud, men ett par presidenter tog emot Che och kritiserade USA. Båda störtades av militärkupper en tid därefter. Det var Brasiliens och Argentinas ledare.

Som industriminister på Kuba kämpade Che mot byråkrati, för kvalitet och effektivitet i produktionen. 1962 kom han med i de Förenade Revolutionära Organisationernas ekonomiska råd och där inledde han en stor diskussion om vilket ekonomiskt styrsystem som skulle användas på Kuba. Che förordade något som kallades för budgetfinansieringssystemet som innebar en centraliserad statlig budget för alla företag och institutioner, medan andra förordade det system som rådde i Sovjet – det ekonomiska kalkylsystemet – där varje företag skulle fungera som en självständig ekonomisk enhet och där värdelagen skulle råda. Che menade att det innebar att man försökte bygga socialismen med kapitalistiska metoder och att det var dömt att misslyckas. I hans idé låg också att man skulle driva på arbetsinsatserna med s.k. moraliska drivkrafter och inte med materiella belöningar, för att skapa en ny människa som var oegennyttig och solidarisk. Debatten pågick i ett par år utan att någon uppfattning avgick med segern.

Under hösten 1962 förde Che också diskussioner bland annat med Masetti på *Prensa Latina* om sin hjärtefråga, Latinamerikas befrielse.

OAS-konferensen i Punta del Este, Uruguay 1961 - Che Guevara möter Salvador Allende (t.v.) som 1970 skulle väljas till Chiles president.

Det fanns frön till gerillarörelser på många håll och 1963 gav sig Masetti hem till Argentina för att där starta en gerilla. Che skickade också en av sina förtrogna till Bolivia för att undersöka förutsättningarna och våren 1964 sände han dit Tamara Burke, som han träffat i DDR under sin första utlandsresa. Han hade också kontakter med gerillan i Peru.

Under tiden fortsatte Che sitt jobb som minister och som företrädare för Kuba utomlands. Han talade mot den rika världens utplundring av de fattiga länderna på en FN-konferens i Genève om Handel och Utveckling. I slutet av 1964 angrep han inför FN:s Generalförsamling i New York USA:s engagemang i Kongo på kuppmaakaren Tshombes sida. Från New York reste han till Algeriet och runt i Afrika till Kongo Brazzaville. Han träffade Agostinho Neto och försäkrade den angolanska befrielseörelsen MPLA om Kubas stöd. Han träffade också Nkruma i Ghana och reste sedan till Kina för att försöka medla i konflikten mellan Kina och Sovjetunionen. Åter i Afrika träffade han Nyerere i Tanzania och företrädare för den kongolesiska befrielseörelsen i Lumumbas efterföljd. Bland dem fanns Kabila som bad om Kubas stöd för träning av gerillasoldater, och om pengar.

Sitt sista stora internationella framträdande gjorde Che Guevara i Algeriet i slutet av februari 1965 på ett ekonomiskt seminarium anordnat av den afro-asiatiska solidaritetsrörelsen. Där hävdade han att de socialistiska länderna solidariskt måste stödja befrielsekampen och den ekonomiska uppbyggnaden i de fattiga länderna.

Han diskuterade också mycket med Ben Bella om möjligheterna att stödja befrielsekampen i Kongo. Han talade även med Nasser om detta, men Nasser avrådde.

Sedan återvände han till Kuba. Under tiden hade hans planer på en gerillarörelse i Latinamerika raserats. Masettis grupp i Argentina hade krossats. Men Che ville absolut ta upp den väpnade kampen mot USA-imperialismen som han såg sprida elände och död överallt i tredje världen, inte minst i Vietnam. Fidel Castro avrådde honom absolut från att försöka starta något i Latinamerika innan förutsättningarna var mogna, men föreslog att Che själv skulle ta sig an stödet till lumumbisterna i Kongo. I början av april 1965 avreste Che, förklädd till oigenkännlighet, till Dar Es Salaam med två kamrater.

Från Dar Es Salaam tog sig Che och ytterligare några tiotal kubanska gerillaveteraner över Tanganyikasjön till Kongo för att verka som rådgivare åt gerillastyrkorna. Därifrån skrev Che också sin berömda uppsats *Socialismen och människan på Kuba* som är en sammanfattning av hans ideologi.

Så småningom blev de ända upp till hundra kubaner i Kongos urskog, men de kongolesiska befrielseledarna föredrog att stanna i Dar Es Salaam. De var splittrade sinsemellan, deras styrkor i Kongo var dåligt organiserade och motiverade. Trots att Che och hans kubaner gav allt under över sex månader i urskogen, både som rådgivare och direkt i strid mot Tshombes och CIA:s styrkor och legosoldater från Sydafrika och Rhodesia, så blev det rena katastrofen.

Under tiden spreds alla möjliga och omöjliga rykten om Che Guevara vars frånvaro från den kubanska scenen väckte uppmärksamhet. CIA hävdade att Fidel hade mördat Che för att han var prokinesisk, och i en andra version för att han var prosovjetisk. Andra sa att han var på sinnessjukhus i Mexiko, eller på Kuba, osv. Newsweek hävdade att han hade tagit livet av sig. I oktober blev ryktesspridningen för vildsint och för skadlig för Kuba för att det skulle få fortsätta och Fidel läste upp Ches avskedsbrev. Men CIA fortsatte sina påståenden och fick dem spridda i alla massmedia i västvärlden.

Den 20 november 1965 var Che tillbaka i Dar Es Salaam efter misslyckandet i Kongo.

Vad skulle han göra nu? Fidel bad honom att återvända till Kuba, men Che var helt inriktad på befrielsekampen. Från sin hemliga uppehålls-ort i Tanzania skrev Che sitt berömda budskap till Tricontinental: *Vietnam får inte lämnas ensam*, som manade till väpnad kamp mot USA-imperialismen. Sedan reste han under falsk identitet till Prag med två av sina kubanska led-sagare. Inte ens den tjeckiska säkerhetstjänsten fick veta vem han var, för då skulle CIA säkert också få nys om det. I Prag började förberedelserna för gerillan i Bolivia. Kuba visste vad han höll på med och Fidel övertalade honom att slutföra förberedelserna därifrån. Så i slutet av sommaren 1966 återkom Che förklädd till Kuba och bosatte sig på en gård i bergstrakterna i Pinar del Río. Där intensifierades förberedelserna och de kubaner som ville följa Che anslöt sig och började träna sig inför uppdraget. Allt skedde i största hemlighet, och utom de närmast invigda visste befolkningen ingenting.

Kontakterna med Bolivias kommunistparti via generalsekreteraren Monje hade till en början verkat lovande, men allteftersom planerna på att etablera en gerillarörelse där blev konkretare blev Monje mer oklar och undvikande. Che höll också kontakt med vänsterorganisationer i Argentina och Peru, som var intresserade av att delta i den kontinentala kampen.

I september hade Che valt område i Bolivia och en av de bolivianska medarbetarna, Coco Peredo hade med pengar som tillhandahölls av Kuba köpt en gård i Ñancahuazú i västra Bolivia, i närheten av Peru, Chile och Argentina. Den skulle tjäna som täckmantel för kontakterna mellan gerillan och stödtrupperna i La Paz.

I slutet av oktober lämnade Che Kuba förklädd till uruguayansk sociolog med täcknamnet Adolfo Mena. Den 5 november kom han till Ñancahuazú och sedan anslöt sig de andra allteftersom. De sista kubanerna anlände den 19 december, och bland dem var fyra medlemmar i det kubanska kommunistpartiets centralkommitté och två viceministrar som lämnat allt - familj, jobb, hus och hem - för att följa Che. I kärntruppen ingick också elva bolivianer samt några argentinare och peruaner.

Den 31 december kom Monje till lägret och krävde att utses till politisk och militär ledare för gerillan, eftersom den befann sig i Bolivia.

Det ledde till en brytning med det bolivianska kommunistpartiet. Det blev också början till svårigheterna för gerillan att få stöd och försörjning från grupper i städerna även om många, framför allt från partiets ungdomsförbund ställde upp trots partiets avståndstagande.

I slutet av januari gav sig gerillan iväg från lägret för att undersöka terrängen och etablera basläger. I mitten av mars upptäcktes den av armén som också fick de första informationerna om Ches närvaro. Presidenten Barrientos kallade in CIA och gerillaexperter från Vietnam. Den första april kom de första av en lång rad USA-plan till Santa Cruz. General Ovando kontaktade kollegorna i Argentina och Brasilien för samarbete.

Gerillan lade i sig bakhåll och gick segrande ur en rad strider med armén, vars närvaro i området blev allt massivare. I april tillfångatogs den franske journalisten Regis Debray och

argentinaren *Ciro Bustos*, som följt gerillan under en tid, och de torterades svårt. Genom dem bekräftades Ches närvaro.

Gerillan klarade sig bra militärt men fick allt svårare med försörjningen, och strapatserna blev allt hårdare utan vatten och mat. I juli gick armén till stor offensiv. I augusti skickade CIA in en stor expedition med bland andra exilkubanen *Felix Rodríguez* med erfarenhet från Vietnam. Ches gerilla splittrades i två grupper som förlorade kontakten med varandra medan förföljarna kom allt närmare. Den 8 oktober hamnade de i bakhåll och Che tillfångatogs sårad i ett ben. Han fördes till byn *La Higuera*. Den 9 oktober kom *Felix Rodríguez* dit och lät sig fotograferas med Che fortfarande i livet. Samma dag sköts Che till döds på order av presidenten *Barrientos*.

Sammanfattning och översättning: *Eva Björklund*

Che Guevara drev linjen om frivilligt arbete, och han föregick själv som gott exempel.